

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΑΥΤΙΣΜΟ

Εριφύλλη Τσιρέμπολου, Αικατερίνη Μαριδάκη – Κασσωτάκη

1.Τμήμα Φιλοσοφίας - Παιδαγωγικής – Ψυχολογίας Τομέας Παιδαγωγικής Φιλοσοφική Σχολή Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

2.Τμήμα Οικιακής Οικονομίας & Οικολογίας Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Τα τελευταία χρόνια, η Θεωρία του Νου έχει σημαντικές προεκτάσεις τόσο για την κατανόηση της γνωστικής ανάπτυξης των παιδιών γενικότερα, όσο και των παιδιών με αυτισμό ειδικότερα.

Το παρόν συμπόσιο θέτει ως βασικό στόχο τη συσχέτιση της ανάπτυξης Θεωρίας του Νου με ποικίλες παραμέτρους, όπως χαρακτηριστικά των γονέων, χαρακτηριστικά που άπτονται της λεκτικής επικοινωνίας και χαρακτηριστικά του ίδιου του παιδιού. Ως προς τα χαρακτηριστικά του ίδιου του παιδιού, υπογραμμίζεται η σημασία της κατανόησης των ελλειμμάτων της Θεωρίας του Νου που εμφανίζουν τα παιδιά με αυτισμό και η σημασία της για τη συνολική τους ανάπτυξη.

Η πρώτη εργασία, με τίτλο, «Γονεϊκή τυπολογία και ο ρόλος της στην ανάπτυξη της Θεωρίας του Νου», αξιολογεί το βαθμό στον οποίο τα χαρακτηριστικά του γονέα επηρεάζουν την ανάπτυξη της Θεωρίας του Νου σε παιδιά τυπικής ανάπτυξης.

Η δεύτερη εισήγηση, με τίτλο, «Θεωρία του Νου και δεξιότητες λεκτικής επικοινωνίας κατά την παιδική ηλικία: Διερεύνηση της μεταξύ τους σχέσης», αφορά στη σχέση μεταξύ της Θεωρίας του Νου και της γλωσσικής ανάπτυξης σε τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά.

Η τρίτη μελέτη, με τίτλο, «Θεωρητικές, πρακτικές και ερευνητικές προεκτάσεις της Θεωρίας του Νου για τα παιδιά με αυτισμό», αφορά στην ανασκόπηση και κριτική ανάλυση της βιβλιογραφίας σχετικά με την περιορισμένη «ανάγνωση» των γνωστικών και μεταγνωστικών λειτουργιών των παιδιών με αυτισμό.

Σκοπό της τέταρτης εργασίας, με τίτλο, «Πιλοτική διερεύνηση για την ανάπτυξη Θεωρίας του Νου και τη συναισθηματική έκφραση παιδιών με αυτισμό», αποτελεί η αξιολόγηση της σχέσης μεταξύ της ανάπτυξης Θεωρίας του Νου και βελτίωσης συναισθηματικών δεξιοτήτων σε παιδιά με αυτισμό.

S5A

ΓΟΝΕΪΚΗ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΟΥ

Αντωνοπούλου Αικ. , Τσίτσας Γ.

Τμήμα Οικιακής Οικονομίας & Οικολογίας Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στο να εξετάσει το ρόλο που είναι δυνατόν να διαδραματίσει η γονεϊκή τυπολογία στην εμφάνιση της θεωρίας του νου. 90 γονείς και 45 παιδιά νηπιακής ηλικίας πήραν μέρος στην έρευνα. Το ερωτηματολόγιο The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSQD) των Robinson et al. (2001) χρησιμοποιήθηκε για την αξιολόγηση της τυπολογίας του γονέα, ενώ για την αξιολόγηση της θεωρίας του νου χρησιμοποιήθηκαν τα τρία κλασικά έργα λανθασμένης πεποίθησης (βλ. Mitchell, 1996), τα οποία διερευνούν την ικανότητα απόδοσης λανθασμένης πεποίθησης από ένα άτομο στον ίδιο του τον εαυτό και στους άλλους. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η δημοκρατική μητέρα επιδρά θετικά στην ανάπτυξη της ικανότητας των παιδιών να αποδίδουν λανθασμένες πεποιθήσεις σε άλλα άτομα ενώ ο αυταρχικός πατέρας επηρεάζει αρνητικά την ικανότητα των παιδιών να αποδίδουν λανθασμένες πεποιθήσεις στον ίδιο τους τον εαυτό. Επιπλέον, η παρουσία αδελφών στην οικογένεια βρέθηκε να επηρεάζει θετικά την ανάπτυξη της ικανότητας απόδοσης λανθασμένων πεποιθήσεων. Η παρούσα εργασία συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών και τη σχέση που έχουν με τους γονείς τους.

S5B

**ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ ΚΑΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΛΕΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ: ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ
ΣΧΕΣΗΣ**

Μαριδάκη-Κασσωτάκη, Αικ. , Αντωνοπούλου, Αικ.

Τμήμα Οικιακής Οικονομίας & Οικολογίας Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Η παρούσα έρευνα εξετάζει τη σχέση ανάμεσα στη θεωρία του νου και τις δεξιότητες λεκτικής επικοινωνίας κατά την παιδική ηλικία. Συγκεκριμένα, στη μελέτη διερευνάται ο βαθμός στον οποίο η ικανότητα παιδιών ηλικίας 6 ετών να αποδίδουν λανθασμένες πεποιθήσεις στον εαυτό τους και στους άλλους, γνωστή ως θεωρία του νου, σχετίζεται με την ικανότητά τους να επικοινωνούν με σαφήνεια, ως ακροατές και ως ομιλητές, στα πλαίσια μιας δυαδικής επικοινωνίας, η οποία είναι γνωστή ως αναφορική επικοινωνία (referential communication). Στην έρευνα συμμετείχαν 76 παιδιά ηλικίας 6 ετών από 4 σχολεία της Αθήνας. Για την αξιολόγηση της ικανότητας απόδοσης λανθασμένων πεποιθήσεων χρησιμοποιήθηκαν τα τρία κλασικά έργα λανθασμένης πεποίθησης (βλ. Mitchell, 1996). Η ικανότητα αναφορικής επικοινωνίας αξιολογήθηκε με δύο τεστ: α) The Listening Skills Test (LIST) (Lloyd, Peers & Foster, 2001) και β) the Test of Referential Communication (TREC) (Lloyd, Camaioni & Ercolani, 1995), τα οποία προσαρμόστηκαν στην ελληνική πραγματικότητα για το σκοπό αυτό. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα παιδιά που είναι σε θέση να αποδίδουν λανθασμένες πεποιθήσεις στον εαυτό τους καθώς και στους άλλους κατανοούν ότι, στα πλαίσια μιας δυαδικής επικοινωνίας, τα λεκτικά μηνύματα είναι δυνατόν να μην είναι απολύτως επεξηγηματικά και, ως εκ τούτου, να απαιτούν διευκρινήσεις προκειμένου να γίνουν κατανοητά. Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας είναι δυνατόν να διατυπωθεί η άποψη ότι η θεωρία του νου και η αναφορική επικοινωνία συνδέονται μεταξύ τους καθώς προϋποθέτουν κοινές νοητικές διεργασίες. Η συμβολή της παρούσας μελέτης στην κατανόηση των παραπάνω νοητικών διεργασιών θα παρουσιαστεί κατά τη διάρκεια της εισήγησης.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ, ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΑΥΤΙΣΜΟ

Γενά Αγγ., Τσιρέμπολου Ε.

Τμήμα Φιλοσοφίας - Παιδαγωγικής – Ψυχολογίας Τομέας Παιδαγωγικής Φιλοσοφική Σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Παρότι η διάγνωση του αυτισμού επιτυγχάνεται σε πολύ νεαρή ηλικία τις τελευταίες δεκαετίες, συγκριτικά με το παρελθόν, είναι ακόμα σπάνιο να δοθεί έγκαιρη διάγνωση πριν την ηλικία των 3 χρόνων (Stone, 1997). Συνεπώς, η διάγνωση του αυτισμού δίνεται συνήθως κατά την προσχολική ηλικία. Κατά την περίοδο αυτή, τα παιδιά τυπικής ανάπτυξης εμφανίζουν την ικανότητα να «διαβάζουν το νου», προκειμένου να προβλέψουν τη συμπεριφορά τους στο μέλλον και να κατανοήσουν τόσο τις δικές τους επιθυμίες και πεποιθήσεις όσο και των άλλων (Mitchell, 1996). Η ικανότητα του ατόμου να «διαβάζει το νου», ώστε να αποδίδει στον εαυτό του και στους άλλους νοητικές καταστάσεις και έτσι να κατανοεί τις διάφορες συμπεριφορές, είναι ένας εγγενώς προδιαγεγραμμένος γνωστικός μηχανισμός (Harpre, 2003). Σύμφωνα με τη Θεωρία του Νου, οι πράξεις έχουν μια λογική συνέχεια, δηλαδή οι ενέργειες και οι απόψεις των ανθρώπων απορρέουν από αυτό που σκέφτονται, ελπίζουν και επιθυμούν.

Η πρόσκτηση της Θεωρίας του Νου δεν προκύπτει ξαφνικά, αλλά έπεται της ανάπτυξης μιας σειράς σταδίων, καθένα από τα οποία συμβάλλει στην ικανότητα του ατόμου να «διαβάζει το νου» των άλλων. Η ερμηνεία της διαταραχής του αυτισμού θα μπορούσε να θεωρηθεί, όχι ως αποτέλεσμα της έλλειψης της Θεωρίας του Νου, αλλά ως αποτέλεσμα της έλλειψης των επιμέρους νοητικών καταστάσεων, η πρόσκτηση των οποίων συντελεί στην κατάκτηση Θεωρίας του Νου (Baron-Cohen, Tager-Flusberg & Cohen, 2000). Μια σειρά ερευνών κατέδειξε ότι τα γνωστικά ελλείμματα που παρατηρούνται στον αυτισμό οφείλονται σε ελλείμματα σε επιμέρους ικανότητες, όπως η ενσυναίσθηση, το λειτουργικό και φαντασιακό παιχνίδι, η από κοινού προσοχή και η μίμηση (Baron-Cohen, 1987, 1989; Charman et al., 1997). Τα αποτελέσματα των παραπάνω ερευνών οδηγούν σε ποικίλους προβληματισμούς και ερευνητικά ερωτήματα, όπως αυτά που αφορούν στα πρόδρομα ενδεικτικά στοιχεία, που οδηγούν σε περιορισμένη «ανάγνωση» των γνωστικών και μεταγνωστικών λειτουργιών, καθώς και στη σχέση γνωστικής και συναισθηματικής ανάπτυξης.

S5D

ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΑΥΤΙΣΜΟ

Τσιρέμπολου Ε. , Γενά Αγγ.

*Τμήμα Φιλοσοφίας - Παιδαγωγικής – Ψυχολογίας Τομέας Παιδαγωγικής
Φιλοσοφική Σχολή Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Σύμφωνα με τους Baron-Cohen, Leslie και Frith (1985), η τριάδα των μειονεκτημάτων συμπεριφοράς (κοινωνικές σχέσεις, επικοινωνία, φαντασιακό παιχνίδι), αλλά και οι νησίδες ικανοτήτων που παρατηρούνται σε παιδιά με αυτισμό, απορρέουν από την ανεπάρκεια της ικανότητας που αφορά στην «ανάγνωση του νου». Το γεγονός ότι το παιδί με αυτισμό δεν είναι σε θέση να κατανοήσει, σε ικανοποιητικό βαθμό, τις νοητικές αναπαραστάσεις, έχει επιπτώσεις τόσο στην ικανότητα αναγνώρισης και αξιολόγησης της συναισθηματικής κατάστασης του ιδίου, καθώς και των άλλων, όσο και στην κατάλληλη έκφραση και ρύθμιση των συναισθημάτων.

Η κατανόηση των προθέσεων και των πεποιθήσεων των άλλων και η ανάπτυξη Θεωρίας του Νου σε παιδιά με αυτισμό συντελεί καθοριστικά στη βελτίωση της κοινωνικής τους συναλλαγής και προσαρμογής. Παρότι η ανάπτυξη Θεωρίας του Νου είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη μείωση των κοινωνικό-συναισθηματικών ελλειμμάτων στα παιδιά με αυτισμό, η σχέση μεταξύ της κατανόησης των πεποιθήσεων και των προθέσεων των άλλων και της συναισθηματικής έκφρασης δεν έχει μελετηθεί επαρκώς (Chen et al., 2000). Σκοπό της παρούσας έρευνας αποτελεί η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στην ανάπτυξη Θεωρίας του Νου σε παιδιά με αυτισμό και συναισθηματικής έκφρασης.

Πρόκειται για μια πιλοτική διερεύνηση της ανάπτυξης της Θεωρίας του Νου και της συμβολής της στη συναισθηματική έκφραση των παιδιών με αυτισμό. Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσιαστούν τα δεδομένα του πρώτου παιδιού της πιλοτικής ομάδας. Τα δεδομένα αναλύθηκαν σύμφωνα με τα 5 βήματα των Howlin et al. (1999), αλλά και με δοκιμασίες που αφορούν στην αξιολόγηση Θεωρίας του Νου και της κοινωνικό-συναισθηματικής συμπεριφοράς των παιδιών με αυτισμό και τα πρώτα ευρήματα είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά.